

процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємства є комплексна оцінка, яка дозволяє визначити рівень його конкурентоспроможності і місце підприємства в економічному середовищі.

1. *Гудзь О.Є.* Стратегічні напрями формування конкурентних переваг підприємств / О.Є. Гудзь / Економіка. Менеджмент. Бізнес — №3 (25), 2018. — С. 4–11;
2. *Стецюк П.А.* Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія / П.А. Стецюк. — К.: ННЦ ІАЕ, 2009. — 370с.;
3. *Зигрій О.В.* Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі показників звітності: розрахунковий підхід / О.В.Зигрій // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал.—2014.—Вип. 3 [52]. — с.243-248;
4. *Бурчак І.В.* Конкурентоспроможність продукції підприємств: сутність, методи оцінки та зарубіжний досвід управління // Економіка та управління підприємствами. 2016р. — Вип.14.— с.288-292;
5. *Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатюк М.І.* Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; за ред. проф. М.Г. Чумаченка. / — К.: КНЕУ, 2003. — 556с.;
6. *Шарко В.В.* Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення / В.В. Шарко // Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка. 2015. Випуск 2(4). Частина 2. — с.120-125;
7. *Кропивко М.Ф.* Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. —2013. — № 3. — С. 3-6;
8. Конкуренто-спроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія] / за заг. ред. О. Янкового. — О.: Атлант, 2013. — 470 с.;
9. *Яцковий Д.* Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства / Д. Яцковий // Вісник соціально-економічних досліджень — 2013. — Вип. 4 (51). — С. 183–188.

УДК 336.025:351.863

А.С. Полтораєк

ОБОРОТНІ АКТИВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В даній статті проаналізовано, що формування якісно нового середовища розвитку, спричинене глобалізаційними процесами в економіці, може спричинити суттєвий вплив на стратегію та механізми управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств. З'ясовано, що при відносно стабільних показниках кількості суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України за 2012-2016 рр. суттєво змінилися показники структури оборотних активів та їх питома вага у загальному обсязі активів. Систематизовано специфічні аспекти управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації на кожній зі стадій операційного циклу, що дозволило зробити загальний висновок щодо переважання позитивних наслідків глобалізаційного впливу на процес управління оборотними активами.

It is analyzed that formation of a qualitatively new development environment caused by globalization processes in the economy can have a significant impact on the strategy and mechanisms of management of working assets of agricultural enterprises. It has been found that with relatively stable indicators of the number of subjects of management of agriculture, forestry

and fish industry of Ukraine for 2012-2016, indicators of the structure of current assets and their share in total assets changed significantly. Specific aspects of management of working assets of agricultural enterprises under the conditions of globalization at each of the stages of the operational cycle were systematized, which made it possible to draw a general conclusion on the predominance of the positive effects of globalization on the management of current assets.

Ключові слова: оборотні активи, управління оборотними активами, глобалізація, активи сільськогосподарських підприємств, інтеграція.

Keywords: current assets, management of current assets, globalization, assets of agricultural enterprises, integration.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації характеризуються одночасно як об'єднувальними, так і поляризаційними наслідками, що більш детально розглянуто у процесі аналізу архітекtonіки наслідків глобалізаційних процесів [5, с. 89-96]. З однієї сторони глобалізація стає джерелом додаткової свободи та прогресу, формуючи зовнішній імпульс до здешевлення, збільшення кількості, асортименту та підвищення якості вироблених товарів, тоді як з іншої сторони, особливо для країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою глобалізація може спричинити поглинання сформованих ринків ТНК, збільшення темпів відставання від розвинених держав та розриву в доходах. Так, в процесі управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в сучасному фінансово-економічному просторі, на нашу думку, необхідно враховувати вплив глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств такі вчені: О. А. Островська, Ву Зієу Нган [4], Дж. Сорос [10], О. М. Потапенко [6], Н. С. Прокопенко [9; 8], Джозеф М. Гіліо, Джон Х. Фріар, Вільям Ф. Криттенден [1], Драган Кольєнович, Мохамед Гага, Жорж Абдул-Нур, Крістіан Лангеїт, Мішель Буржуа [3] та інші вчені. Зауважимо, що особливої уваги науковців потребує проблема виділення особливостей управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації.

Мета статті. Основними завданнями дослідження є систематизація специфічних аспектів управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Глобальні питання у сфері управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств зводяться до знаходження компромісу між рівнем рентабельності й ризиком та полягають у: визначенні обґрунтованого обсягу інвестицій в оборотні активи, їх оптимальної структури та розміру, а також співвідношення джерел фінансування для формування оборотних активів. Зауважимо, що на ці проблемні питання глобалізаційні процеси можуть здійснити суттєвий вплив.

Проаналізуємо основні показники щодо кількості суб'єктів господарювання та зайнятих працівників у сільському, лісовому та рибному господарстві за 2012-2016 рр. (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка основних показників щодо кількості суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України та їх працівників у 2012-2016 рр.

Період, роки	Кількість суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства, одиниць	Питома вага від загальної кількості суб'єктів господарювання, %	Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання сільського, лісового та рибного господарства, тис. осіб	Питома вага від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктах господарювання, %
2012	68497	4,28	751,5	7,55
2013	71058	4,13	726,2	7,46
2014	75660	3,92	733,4	8,34
2015	79284	4,02	642,6	7,71
2016	74620	4,00	658,8	7,99

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України [11]

Узагальнимо дані щодо структури оборотних активів сільськогосподарських підприємств України у табл. 2.

Таблиця 2.

Структура оборотних активів суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України у 2012-2016 рр., млн грн

Період, роки	Запаси та поточні біологічні активи	Дебіторська заборгованість	Поточні фінансові інвестиції та грошові кошти	Витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи	Оборотні активи, усього	Частка оборотних активів у структурі активів, %
2012	72695,3	85340,5	10552,5	4496,7	173085,0	62,56
2013	78627,9	98290,2	11215,9	6887,3	195021,3	62,29
2014	96541,8	151461,0	11010,4	8527,9	267541,1	68,49
2015	129183,9	342782,5	18167,3	24490,9	514624,6	75,04
2016	177223,7	1092111,3	21598,8	27733,4	1318667,2	85,78

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України [11]

Так, проаналізувавши представлені дані табл. 1-2, з'ясовано, що при відносно стабільних показниках кількості суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України за 2012-2016 рр. суттєво змінилися показники структури оборотних активів та їх питома вага у загальному обсязі активів. Так, якщо у 2012 р. частка оборотних активів у загальній структурі активів суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України складала 62,6 %, то наприкінці 2016 р. – 85,8 %, що в т. ч. підтверджує важливість ефективного управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації.

Швейцарський економічний інститут за участю Федерального Швейцарського технологічного інституту вже протягом 16 років визначає індекс рівня глобалізації для країн світу, охоплених даним дослідженням, які надалі розташовуються в рейтингу [2], який зазначає місце країни серед інших держав дослідження на підставі спеціалізованих баз даних Міжнародного Валютного Фонду, Світового банку, Міжнародного телекомунікаційного союзу, Організації Об'єднаних Націй, інших статистичних інститутів та міжнародних організацій. У 2017 році дослідження охоплює 193 країни світу.

Так, KOF Index of Globalization (індекс рівня глобалізації країн світу) базується на економічних, політичних та соціальних аспектах глобалізації. Дж. Сорос у своєму фундаментальному дослідженні звертає увагу на те, що світові фінансові ринки стали глобальними одночасно з припиненням існування радянської імперії, тоді як вже на початку 1980-х рр., як зазначав автор, міжнародний капіталообмін значно прискорився [10, с. 16]. Зауважимо, що значення індексу рівня глобалізації країн світу, який є комбінованим показником інтеграційних масштабів певної країни у світовий простір, зростають, починаючи з 1970-х років, однак, особливий імпульс це зростання отримало разом з завершенням «холодної війни».

Індекс глобалізації базується на 24 базових індикаторах, що характеризують соціальні, економічні та політичні аспекти глобалізаційного процесу. Так, показники економічної глобалізації систематизують інформацію стосовно рівня міжнародної активності певної країни, обсягів її міжнародної торгівлі та інвестицій, торговельних потоків, тарифної політики, податків та обмежень у сфері міжнародної торгівлі.

Індикатори соціальної глобалізації узагальнюють інформацію щодо частки іноземного населення, рівня культурної інтеграції, міжнародних особистих контактів та обсягу телефонного трафіку, міжнародного туризму, транскордонних грошових переказів, поштових відправлень, розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та інформаційних потоків.

Індикатори політичної глобалізації узагальнюють інформацію щодо членства країни в міжнародних організаціях, ратифікації міжнародних багатосторонніх договорів, участі в міжнародних місіях, кількості посольств й іноземних представництв в країні.

Так, індекс глобалізації визначається як сума проаналізованих груп індикаторів з ваговими коефіцієнтами 36 %, 39 % та 25 % відповідно. На рис. 1 представлена динаміка показників індексу глобалізації окремих країн світу за 1991-2015 рр. (зауважимо, що в дослідженні 2018 року представлені аналітичні показники за 2015 рік).

Так, аналіз динаміки показників індексу глобалізації (рис. 1) свідчить про те, що до 1996 р. показник в Україні був нижчим за середній рівень у світі, однак, надалі темпи зростання досліджуваного індикатора в Україні зросли, що призвело до суттєвого перевищення значення індексу в Україні у порівнянні зі середньосвітовим рівнем [2]. На сьогодні найвищий рівень глобалізації зафіксовано у Нідерландах, тоді як найнижчий – у Соломонових островах.

Проаналізуємо особливості управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації на кожній зі стадій операційного циклу:

1. У процесі створення запасів товарно-матеріальних цінностей. Зазвичай на цьому етапі необхідно сформувані оптимальні обсяги запасів, а також ліквідувати наднормативні запаси, у процесі чого необхідними є посилені співпраця з постачальниками, забезпечення умов зберігання запасів, автоматизація вантажно-розвантажувальних

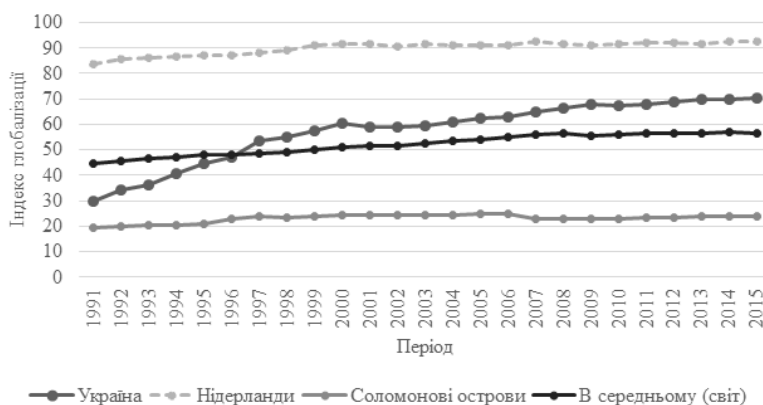

Рис. 1. Динаміка показників індексу глобалізації, 1991-2015 рр.*

*Джерело: узагальнено автором за даними [2]

робіт, налагоджена робота транспорту. Зауважимо, що глобалізаційні процеси та лібералізація ринків ресурсів в т. ч. сприяє спрощенню доступу до дефіцитних товарно-матеріальних цінностей в інших країнах. Крім того, існують тенденції до загального підвищення якості товарно-матеріальних цінностей через зростання конкурентності на світових ринках. Наступними позитивними наслідками глобалізаційних процесів економіки для ефективного управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств на стадії створення запасів є логістичні та транспортні переваги, а також доступність інноваційних інструментів для їх застосування сільськогосподарськими підприємствами.

2. На стадії виробництва. На цьому етапі операційного циклу пріоритетними напрямками управління оборотними активами є: економічне стимулювання ощадливого використання запасів; розвиток стандартизації; удосконалення землекористування; якісний обробіток ґрунту, дотримання сівозмін, розвиток селекції, підвищення якості зерна, оптимальне внесення добрив; впровадження сучасної техніки, удосконалення технологічних процесів та інші.

Відповідно, глобалізаційні процеси в економіці здійснюють суттєвий вплив на ефективне управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств на стадії виробництва: збільшується доступність інноваційних інструментів, новітніх технологій та досвіду розвинених держав для їх використання у виробничій діяльності сільськогосподарських підприємств; підвищується ефективність виробництва, однак, формуються додаткові зовнішні ризики, в т. ч. розширюється вплив ТНК із подальшим поглинанням ними сформованих ринків, посилюється диспропорційність економіки, з країни вилучаються дефіцитні ресурси.

3. На стадії управління дебіторською заборгованістю. На цьому етапі операційного циклу пріоритетними напрямками управління оборотними активами є: удосконалення системи розрахунків (факторинг, аграрні розписки, системи знижок при авансовій оплаті); контроль за співвідношенням заборгованостей дебіторів та кредиторів; збільшення обсягів оптових поставок; зменшення суми дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів. Серед позитивних наслідків глобалізації, які в т. ч. вплива-

ють на процес управління дебіторською заборгованістю, доцільно виділити наступні: підвищення ліквідності капіталу; формування глобальної мережі інформації; розвиток інвестиційного механізму; збільшення інтенсивності міжнародної торгівлі.

Окреме місце, на нашу думку, серед наслідків глобалізації, що позитивно впливають на процес управління дебіторською заборгованістю, займає стрімкий розвиток баз даних та інформаційних систем, що сприяють спрощенню процесу здійснення платежів (*SWIFT*), а також доступу до інформаційного простору у площині функціонування фінансових ринків (*REUTER, BLOOMBERG, DATA-STREAM*) [7, с. 174]. Міжнародні платежі *SWIFT* в сучасних умовах є зручним засобом здійснення грошового переказу з рахунку власника за кордон на рахунок фізичної або юридичної особи, відповідно, ці платежі сприяють швидкому здійсненню розрахунків між суб'єктами підприємницької діяльності, розташованими в різних країнах. Ця система платежів, у порівнянні з іншими системами міжнародних грошових перерахувань, характеризується зручністю, невисокими тарифами, відсутністю багатьох обмежень, властивих іншим системам.

Необхідно зазначити, що глобалізація також спричиняє виникнення додаткових зовнішніх ризиків у процесі управління дебіторською заборгованістю, серед яких: зростання фінансової залежності країн з перехідною економікою від міжнародних фінансових організацій; зменшення рівня керованості фінансового сектора внаслідок міждержавних переливів капіталу; фінансові проблеми виробників сільськогосподарської продукції через високий рівень конкуренції.

4. На стадії організації збуту. На цьому етапі операційного циклу пріоритетними напрямками управління оборотними активами є: застосування маркетингових можливостей активації збуту; врахування логістичної складової при прийнятті рішень щодо вибору покупців. Так, глобалізаційні процеси, з однієї сторони, призводять до збільшення інтенсивності міжнародної торгівлі, розширюючи ринки збуту, а з іншої – розширюють вплив ТНК з поглинанням ними сформованих ринків, збільшують конкурентні вимоги до виробників.

Висновки. Таким чином, у процесі систематизації специфічних аспектів управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації зроблено наступні висновки:

1. Проаналізовано, що формування якісно нового середовища розвитку спричинене глобалізаційними процесами в економіці, які інтегрують національні економіки, технології та управління, і виробляють нові взаємозв'язки й відносини, опосередковані через специфічні потоки, що включають капітали, ідеї людей, може спричинити суттєвий вплив на стратегію та механізми управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств.

2. З'ясовано, що при відносно стабільних показниках кількості суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства України за 2012-2016 рр. суттєво змінились показники структури оборотних активів та їх питома вага у загальному обсязі активів.

3. Систематизовано специфічні аспекти управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації на кожній зі стадій операційного циклу, що дозволило зробити загальний висновок щодо переважання позитивних наслідків глобалізаційного впливу на процес управління оборотними активами, який

обґрунтовується спрощенням доступу до дефіцитних товарно-матеріальних цінностей, підвищення якості товарно-матеріальних цінностей через зростання конкурентності на світових ринках, логістичними та транспортними перевагами, доступністю інноваційних інструментів, новітніми технологій, досвіду розвинених держав для їх застосування сільськогосподарськими підприємствами, розвитком інвестиційного механізму, баз даних та інформаційних систем, що сприяють спрощенню процесу здійснення платежів.

1. *Giglio, Joseph M., Friar, John H. and Crittenden, William F.* (2018). Integrating lifecycle asset management in the public sector. *Business Horizons*, vol. 61, iss. 4, pp. 511-519. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.03.005>;
2. *Gygli, Savina, Florian Haelg and Jan-Egbert Sturm* (2018). The KOF Globalisation Index – Revisited, KOF Working Paper, No. 439. <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000238666>;
3. *Komljenovic, D., Gaha, M., Abdul-Nour, G., Langheit, Ch. and Bourgeois, M.* (2016). Risks of extreme and rare events in Asset Management. *Safety Science*, vol. 88, pp. 129-145. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2016.05.004>;
4. *Островська О.А.* Управління оборотними активами в період кризи / О. А. Островська, Ву Зієу Нган // Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. – № 10(197). – С. 50-56;
5. *Полторац А.С.* Архітектура наслідків глобалізаційних процесів у фінансовій сфері / А. С. Полторац // *Modern Economics*. – 2018. – № 10(2018). – С. 89–96. [https://doi.org/10.31521/modecon.V10\(2018\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V10(2018)-15);
6. *Полторац А.С.* Прогнозування розмірів валового прибутку на 1 гектар сільськогосподарських угідь у землекористуванні на підприємствах АПК України із застосуванням методу кореляційно-регресійного аналізу / А. С. Полторац, О. М. Потапенко // *Економіка та держава*. – 2014. – № 2. – С. 69–72;
7. *Примостка Л.О.* Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки / Л. О. Примостка, О. О. Чуб // *Фінанси, облік і аудит*. – 2011. – № 18. – С. 172-183;
8. *Прокопенко Н.С.* Податкові механізми регулювання економіки аграрного сектору : монографія / Н. С. Прокопенко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 546 с.;
9. *Прокопенко Н.С.* Фінансово-економічна стійкість підприємств агропромислового комплексу / Н. С. Прокопенко // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2007. – № 3(70). – С. 113-118;
10. *Сорос Дж.* *О глобализации* / Дж. Сорос. – М. : Эксмо, 2004. – 224 с.;
11. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК

Н. Tarasova, O. Bezchasnyi

ANALYSIS OF APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE IN A CRISIS

В статті проведено аналіз підходів до розвитку промислового підприємства в умовах різноманітних криз. Запропоновано для побудови системи антикризових заходів використовувати багатовимірний орієнтований граф, у якого кожен вимір – це напрям антикризових заходів, а вершини графу є значеннями показників, що характеризують подолання кризи та розвиток підприємства.

The paper analyzes the approaches to the development of an industrial enterprise in a variety of crises. It has been established that the development of an industrial enterprise under crisis